

NOI TENDINȚE ÎN ÎNTREBUINȚAREA DIFERITELOR ARME ÎN RĂZBOIUL RUSO-UCRAINEAN

General de brigadă (r.) prof. univ. dr. Viorel BUȚA

Academia Oamenilor de Știință din România

Dr. Răzvan MANOLIU

Unicredit Bank Romania, București

10.55535/GMR.2023.4.9

În derularea războiului ruso-ucrainean, putem constata modificarea ponderii în întrebuințarea unor arme în acțiunile militare. Se observă, astfel, folosirea foarte intensă a artileriei terestre. Se apreciază că aproximativ 70% din pierderile militarilor ucraineni sunt produse ca urmare a focului artileriei ruse, care este o componentă extraordinară a armatei. Institutul de Studii Strategice (IRUSI) din Londra remarcă precizia, dar mai ales timpul redus (până în trei minute) de reacție a acestei arme.

Pentru ucraineni, au fost foarte eficiente racheta antitanc JAVELIN și sistemele HIMARS foarte precise (eroare de doar 10 m față de țintă) în lovirea unor elemente de infrastructură și depozite de muniții și materiale logistice. Ca urmare, rușii au fost nevoiți să-și mute unele depozite în adâncime. O pondere însemnată o au dronele, folosite intens de ambele părți, în principal cele BAYRAKTAR (origine turcă) de către ucraineni și SHAHED (origine iraniană) de către ruși.

În cadrul acestui studiu, vom analiza în ce măsură cele două părți din războiul în curs de desfășurare și-au propus, dar și în ce măsură au și realizat ducerea unui război modern atât prin procedeele, cât și prin mijloacele utilizate în acțiunile militare.

Cuvinte-cheie: război ruso-ucrainean, artilerie, JAVELIN, HIMARS, drone.

INTRODUCERE

Suntem martorii unui război ce se desfășoară de un an și nouă luni și nu se întrevide un final apropiat, ambele părți având pierderi umane și materiale majore, neprevăzându-se victoria unuia dintre beligeranți.

Cu multă insistență, analiștii militari, dar și militarii de profesie aduc în prim-plan conceptul de război modern cu multe trăsături specifice referitoare la pregătirea luptătorilor, sistemele și mijloacele ce se angajează în acțiunile militare, modul de aplicare a legilor și principiile luptei armate.

„Războiul modern este un război care diferă în mod semnificativ de conceptele, metodele și tehnologia militare anterioare, subliniind modul în care combatanții trebuie să se modernizeze pentru a-și păstra demnitatea de luptă” (Enciclopedia online). Există unele considerații, cu care noi nu suntem în totalitate de acord, potrivit cărora „sistemele de arme cu rol decisiv în războiul total modern sunt: tancul, bombardierul greu și submarinul” (Social Science Open Access Repository).

APLICAREA LEGILOR ȘI PRINCIPIILOR LUPTEI ARMATE ÎN RĂZBOIUL DIN UCRAINA

În analiza modului de desfășurare a războaielor, inclusiv a celui ruso-ucrainean, este necesar și studiul modului în care beligeranții au cunoscut și cum aplică legile și principiile luptei armate.

Legea reprezintă o „categorie filozofică ce exprimă raporturile esențiale, necesare, generale, relativ stabile, repetabile între laturile interne ale aceluiași obiect sau fenomen, între obiecte sau fenomene diferite sau între stadiile succesive ale unui anumit proces” (<https://m.dex.ro/legea>). Hegel sublinia că „Legea nu se află dincolo de fenomen, ci este nemijlocit prezentată de el; regnul legilor este imaginea calmă a lumii existente sau fenomenale” (https://www.armyacademy.ro/reviste/1_2001/g_4.html).

Lupta armată, ca element esențial al războiului, este guvernată de legi obiective care acționează independent de voința oamenilor, legi cu un pronunțat caracter specific, a căror neaplicare atrage inevitabil pericolul eșecului și, prin urmare, al înfrângerii.

Lupta armată reprezintă componenta militară, violentă, principală a războiului, care este dominată de legi proprii, ce exprimă relațiile specifice confruntării nemijlocite, în ansamblul ei, sau în domeniile acesteia (strategie, artă operativă și tactică), precum și în formele de acțiune militară (ofensivă, apărare, retragere, încercuire etc.), relații ce se manifestă pe câmpul de luptă. Legile luptei armate reprezintă „raporturi esențiale, necesare, generale, repetabile și relativ stabile între laturile interne ale fenomenului război, precum și între acestea și alte domenii ale vieții sociale, care determină pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare” și se exprimă printr-un enunț sau printr-o formulă, în genere printr-o elaborare semantică sau logică. Ca legi sociale, legile luptei armate fac parte din categoria legilor statistice, fiind nemijlocit corelate cu populația statistică existentă la un moment dat.

Cunoașterea legilor luptei armate de către decidenții politico-militari constituie baza conducerii și managementului pregătirii și desfășurării acțiunilor militare.

Teoreticienii militari consideră că legile luptei armate sunt de două categorii: legi generale, care stabilesc dependența acțiunilor militare în funcție de celelalte domenii sociale (economie, politică, știință, tehnologie, diplomatie, populație etc.), și legi particulare, care surprind relațiile specifice luptei armate, în ansamblul ei, sau la anumite domenii ale acesteia. Din prima categorie fac parte: legea dependenței luptei armate de condițiile economico-sociale; legea rolului maselor în război, iar ca legi particulare sunt considerate: legea concordanței dintre scopuri, forțe și mijloace, legea raportului de forțe, legea dependenței formelor și procedeele acțiunilor militare de nivelul dezvoltării armamentului și tehnicii de luptă, legea unității acțiunilor.

Războiul declanșat de Rusia în Ucraina, la 24 februarie 2022, nu mai seamănă, în multe privințe, cu ultima conflagrație mondială din urmă cu 80 de ani. Acest conflict s-a transformat peste noapte într-unul modern, în care, pe lângă mijloacele considerate clasice, sunt folosite noi arme, dotate cu tehnologii avansate.

Un prim exemplu îl reprezintă utilizarea intensă a UAV-urilor (drone) de către ambele părți. Dronele folosite de Ucraina, primite din Occident, sunt de ultimă generație. Acestea pot zbura la 6.000 de metri altitudine, transportă până la 20 de kilograme de exploziv și pot lovi obiective din adâncimea dispozitivului, inclusiv Moscova, aflată la 500 de kilometri distanță, așa cum s-a întâmplat.

Războiul din Ucraina a produs și o transformare tehnologică. Ambele părți au căutat să identifice acea inovație în materie de arme care să deblocheze situația de pe câmpul de luptă și să confere un avantaj decisiv. Schimbările s-au văzut treptat.

Dronele au devenit una dintre principalele arme utilizate în acest război de ambele părți, iar introducerea masivă a acestora pe câmpul de luptă constituie o premieră în istoria războiului. Se estimează că piața mondială a dronelor militare ar urma să crească de la 13,3 miliarde de euro, în 2023, la 33,4 miliarde de euro până în 2030, potrivit Fortune Business Insights. Ucraina își propune să cheltuiască aproximativ 1 miliard de euro pentru a-și îmbunătăți propria flotă de drone.

Deși Kievul refuză să-și asume oficial responsabilitatea pentru astfel de atacuri în interiorul Rusiei, această modalitate de acțiune este considerată a face parte dintr-o ofensivă mai amplă, menită să mute conflictul și în pragul Kremlinului.

Specialiștii afirmă că felul în care Kievul caută să facă acest lucru este realizat cu ajutorul dronelor atât din aer, cât și pe mare – o tehnologie relativ ieftină, consumabilă, care a schimbat războiul modern în ultimii ani, dar mai cu seamă pe cel dintre Rusia și Ucraina.

Mulți experți militari consideră că utilizarea dronelor de către Ucraina ar putea juca un rol determinant în înclinarea raportului de forțe în favoarea sa, deși capacitatea lor de a realiza lovituri decisive este mai puțin probabilă.

Și drona UJ-22 Airborne a Ucrainei, care are o rază de acțiune de 800 de kilometri, poate zbura la 6.000 de metri altitudine, cu o viteză de croazieră de 35 km/h și poate transporta până la 20 de kilograme de exploziv, este capabilă să execute atacuri precise, fiind dotată cu inteligență artificială (AI), ce poate bloca comunicațiile inamicului. Această nouă modalitate de lovire a adversarului prin folosirea dronelor este mult utilizată și de către armata rusă, prin intermediul dronelor, în special a celor de fabricație iraniană (SHAHED).

De ambele părți se observă că aceste mijloace de atac sunt folosite atât pentru lovirea unor obiective militare (puncte de comandă, sisteme de artilerie, grupări de forțe de diferite feluri, blindate, nave de luptă, depozite de muniții și de alte materiale etc.), cât și a unor obiective civile și de infrastructură (porturi, poduri, centrale electrice, baraje, depozite cu diverse mijloace, centre administrative, localități etc.).

„Dronele pot fi desfășurate rapid, pentru perioade lungi de timp și cu un efect letal, cu costuri financiare mai mici și riscuri de viață mai reduse pentru cei care le folosesc, în comparație cu aeronavele pilotate sau cu forțele terestre proiectate pe distanțe mari”¹, a spus profesorul Stefan Wolff de la Universitatea din Birmingham.

¹ „Războiul modern transformat peste noapte: Noile arme ale Ucrainei care îl pot învinge pe Putin”, https://ziare.com/drone-ucraina/razboiul-modern-ucraina-transformat-peste-noapte-noile-drone-ale-ucrainei-il-pot-invinge-pe-putin-video-1818470?utm_source=Ziare.com&utm_medium=copy-paste, accesat la 7 octombrie 2023.

„Deși dronele nu sunt la fel de capabile ca avioanele de luptă, ele oferă actorilor din război acces la o putere aeriană. Combinate cu tehnologiile digitale, care permit supravegherea de înaltă definiție și lovirea de precizie, dronele pot fi destul de letale pentru forțele terestre” (Ib.), a spus Paul Scharre, expert la New American Security.

Această realitate a câmpului de luptă a condus și la necesitatea combaterii dronelor, operațiune ce presupune descoperirea acestora, distrugerea lor fizică, realizarea bruiajului sau schimbarea traseului acestora spre locuri convenabile. Aici există câteva comentarii. Identificarea dronelor este posibilă la distanțe suficient de mari de către stațiile radar terestre, dar, când coboară la altitudini mici către ținte, este mai dificil. Distrugerea lor fizică poate fi înlăturată de către mijloace antiaeriene (tunuri, rachete), dar cu costuri foarte mari, probabilitate insuficient de mare de lovire și cu demascarea unor elemente importante de dispozitiv. Prin bruiaj, dronele pot să nu lovească țintele stabilite, însă, prin zborul necontrolat, pot lovi alte obiective. Producătorii de tehnică militară care promet că pot combate dronele în procent de 100% nu sunt realiști. Rezultă clar că duelul dintre drone și mijloacele de combatere a acestora conduce la un raport net favorabil pentru atacator, din punct de vedere al cheltuielilor. Nu trebuie ca de fiecare dată să ne referim doar la costuri, ci este necesar să avem în vedere și efectele ce se obțin cu dronele necombătute. Din sursele ucrainene rezultă că, în prima noapte a lunii octombrie, au fost combătute doar 16 din cele 30 de drone lansate de către armata rusă. Raportul este neconvenabil și, ca urmare, au fost realizate efecte semnificative.

În războiul dintre Israel și palestinieni au apărut elemente noi și interesante. Am asistat la lansări de rachete și proiectile de către Hamas asupra Israelului. Acestea au fost de ordinul miilor, conform unor surse, dintre care foarte multe au fost interceptate și distruse de către sistemul IRON DOME. Tot din surse se apreciază că sistemul are o rată de interceptare de 90-97%. Pentru armamentul convențional ar fi relativ acceptabil, dar pentru arma nucleară, cum ar fi? Acest război este foarte scump. Rachetele lansate de către Israel, conform unor surse, costă 40.000-100.000 de dolari.

O altă realitate pe câmpul de luptă în războiul ruso-ucrainean o constituie rolul extraordinar al artileriei și rachetelor terestre care, prin efectele produse, conduc la așa-zisul genocid al artileriei. Se apreciază că 70% din pierderile suferite de ucrainenii sunt produse de artileria terestră rusă (Lazăr). Armata rusă folosește atât piesele clasice de artilerie și lansatoarele de rachete de tip „Katiușa”, cât și obuziere autopropulsate.

Armata rusă și-a stabilit strategia și tactica în mod deosebit în jurul sistemelor de artilerie terestre (tunuri, obuziere, lansatoare de rachete, elemente de cercetare și depozite de muniții). Artileria Rusiei lovește intens trupele adverse nemijlocit în fața aliniamentului de contact, dar și în adâncimea dispozitivului. Ucrainenii ar putea câștiga duelul cu artileria rusă doar printr-un așa numit foc contrabaterie, folosind eficient artileria autopropulsată primită ca ajutor.

Se remarcă modul de alocare a artileriei la nivelul brigăzilor luptătoare, și anume la fiecare brigadă câte o grupare de artilerie, constituită din trei batalioane (două batalioane de obuziere autopropulsate și un batalion de tip „Katiușa”), fiecare batalion de artilerie având câte 18 piese (trei baterii, fiecare cu șase piese).

CONCLUZII

Ca urmare a utilizării de către ucrainenii a unor mijloace de foc primite din unele armate occidentale, ce pot lovi la distanțe mai mari și cu o precizie sporită, artileria terestră rusă execută misiuni într-un timp mai scurt, după care părăsește pozițiile de tragere sau se dispune mai în adâncimea dispozitivului de luptă.

Se remarcă și o realitate interesantă pe câmpul de luptă. Întrucât cele două armate au început războiul cu piese de artilerie de aceleași calibre (122 mm, 152 mm și altele) din perioada sovietică, cucerirea unor depozite de muniții reprezintă un avantaj major.

Învățămintele rezultate din desfășurarea conflictului din Ucraina cu privire la locul și rolul artileriei și al rachetelor terestre ca vectori de lovire la distanță și cu efecte determinante pun sub o anumită lumină desființarea Școlii Militare de Artilerie din Sibiu (simultan s-a desființat și Secția Cercetări, Dezvoltări și Armă), care dispunea de o bază didactică impresionantă, cu săli de specialitate moderne, laboratoare, simulatoare, terenuri și săli de sport și alte facilități, care permiteau formarea ofițerilor de artilerie la nivelul similar din multe instituții de învățământ din străinătate.

O concluzie interesantă este că blindatele trimise Ucrainei de către țările occidentale, în principal, au eșuat, deoarece nu au fost fabricate pentru un conflict de o asemenea intensitate. Și anume, acestea au fost proiectate pentru conflicte de intensitate mică sau medie și nu pentru un război total. Se consideră, de către experții militari, că pentru Ucraina ar fi necesare unele sisteme mai simple și mai ieftine, dar într-un volum mult mai mare. Din realitatea câmpului de luptă rezultă că sistemele blindate sunt vulnerabile, în mare măsură, la artilerie și la mine, care s-au dovedit a fi provocări de temut. Datele statistice arată că mai puțin de 5% dintre

tancurile ucrainene distruse de la începutul războiului au fost cauzate de acțiunea tancurilor rusești, restul fiind scoase din luptă de mine, artilerie, rachete antitanc și drone. Acest lucru arată că sofisticarea relativă a unui tanc nu mai este la fel de importantă pe cât s-a crezut și nu justifică acele costuri imense pentru modernizarea acestuia. Ultramodernizarea este de dorit atunci când au loc confruntări doar de tancuri, ceea ce este puțin probabil. Deși strategii militare nu acceptă, se pare că în războiul ruso-ucrainean, între anumite limite, cantitatea este mai presus de calitate.

Războiul din Ucraina este un imens teren de testare pentru vehiculele cu inteligență artificială. Un expert militar arată pentru publicația TheNextWeb nivelul tehnologiei roboților militari donați Ucrainei de unele state. Vehiculul THeMIS a devenit un trofeu deosebit pentru militarii ruși, care vor fi recompensați cu 15.000 de euro dacă reușesc să-l captureze.

În Ucraina, nu este un război care se desfășoară între mașini. Se observă că armele și vehiculele autonome sau fără echipaj nu au un impact major. Aproape toate vehiculele autonome pot funcționa fără ca omul să intervină și se bazează pe inteligență artificială, dar multe vehicule fără echipaj pot fi dirijate de la o anumită distanță de oameni. Sunt țări care doresc să trimită roboți și arme de ultimă generație guvernului ucrainean din două motive, și anume pentru a testa capacitățile tehnice ale acestora fără a risca pierderi în rândul propriilor militari. Expertul Alex Stronell arată că în Ucraina sunt folosite mai multe tipuri de roboți autonomi și că Rusia are robotul Uran-9, care este cel mai avansat vehicul militar terestru nepilotat din lume. Arată că totuși nu există niciun indiciu că rușii l-au folosit în Ucraina, probabil și din teama de a fi capturat, situație în care s-ar pierde unele secrete tehnologice. Uran-9 este un vehicul de luptă fără pilot pe șenile, dezvoltat și produs de JSC 766 UPTK și promovat și oferit de Rosoboronexport pentru piața internațională (Enciclopedie online).

Se constată că roboții ucigași nu sunt atât de utili, așa cum se crede și cum s-a sperat de către proiectanți, dar și de către militari. Lumea se teme de apariția „roboților ucigași” în război, iar tehnologia actuală nu este dezvoltată suficient, mai afirmă specialistul consultat de TheNextWeb. Stronell prognozează paradigma militară a viitorului ca fiind una hibridă, ca o legătură între inteligența artificială și cea umană. Cheltuielile sunt mai mici să antrenezi un om să lupte pe front decât să construiești sisteme masive de arme foarte scumpe, potrivit publicației citate. Nevoia actuală militară reală de „roboți ucigași” nu este foarte mare pe câmpul de luptă. Războiul în viitor nu va fi cel al armatelor de roboți.

Sunt multe concluzii dacă analizăm modul de aplicare a legilor și principiilor luptei armate în războiul din Ucraina. Ne vom referi în mod deosebit la legile particulare ale luptei armate. Apreciem că, fie din necunoaștere, fie din ignoranță, dar mai ales dintr-un orgoliu exagerat, nu s-a avut în vedere de către armata Rusiei legea concordanței dintre scopuri, forțe și mijloace. Factorul politic rus și-a propus scopuri majore, în principal cucerirea rapidă a Ucrainei, schimbarea conducerii politico-militare fără a dispune de forțe și mijloace în concordanță cu acest obiectiv. Evident că Rusia dispune de o armată numeroasă, cu un arsenal de armament clasic impresionant, dar nu și-a permis să reamplaseze radical trupele din diverse zone pentru războiul din Ucraina, având în vedere unele eventuale amenințări externe, dar și unele tensiuni interne. S-a considerat greșit că, prin forțele și mijloacele angajate în așa-zisa operație specială, scopul propus va fi obținut într-un timp scurt.

Nici legea raportului de forțe nu a fost avută în vedere. Există aprecierea unanimă din partea experților militari că, în condiții normale, succesul unei ofensive este asigurat de un raport de forțe general (cantitativ și calitativ) de cel puțin 3 la 1. Chiar dacă pe unele direcții armata rusă a avut acest raport de forțe, la nivel general nu a existat o asemenea situație, ceea ce a determinat eșecuri pe direcțiile importante, inclusiv cea care conducea spre capitala Kiev. Se apreciază că raportul inițial de forțe s-a diminuat, în timp, și prin pierderile imense suferite de armata rusă, dar și prin ajutoarele primite de către armata ucraineană.

Și aplicarea legii unității acțiunilor de luptă nu a fost suficient de bine avută în vedere. De ambele părți, acțiunile nu au fost corect coordonate între categoriile forțelor armate și, în cadrul acestora, între genurile de arme. Acțiunile forțelor terestre nu au fost susținute la un nivel optim prin lovituri executate de către forțele aeriene și cele navale. Au fost situații când coloane de blindate au eșuat, deoarece nu li s-a asigurat nicio protecție de către infanterie sau aviație, deci nu a existat un ansamblu de acțiuni unitare pe câmpul de luptă.

Comandanții militari au suferit și prin necorelarea formelor și procedeelelor acțiunilor militare cu nivelul de dezvoltare al armamentului și tehnicii de luptă. Au fost situații în care, folosindu-se tehnică învechită, s-au atacat poziții în care se afla tehnică superioară, ceea ce a determinat și neîndeplinirea scopurilor propuse, dar și pierderi umane și materiale însemnate. Au fost și acțiuni în care tehnică de ultimă generație a fost utilizată fără discernământ, fiind anihilată cu mijloace clasice. Se apreciază de către specialiștii militari că folosirea necorespunzătoare a tancurilor moderne în linia întâi va conduce la pierderea rapidă a acestora.

Ca urmare a războiului ruso-ucrainean, au rezultat unele consecințe majore dintre care reliefăm:

- creșterea importantă a bugetelor pentru armate în cele două state beligerante, dar și în alte țări;
- dezvoltarea, într-un ritm înalt, a producției de război din Rusia și Ucraina și în statele care ajută Kievul, având în vedere diminuarea semnificativă a stocurilor de armament, muniții și alte mijloace de ducere a războiului;
- extinderea NATO ca urmare a temerilor unor state de a nu ajunge în situația Ucrainei;
- creșterea importanței zonei Mării Negre în actuala ecuație geopolitică;
- dispunerea, în mai mare măsură, a unor forțe și mijloace ale NATO în țările membre din estul Europei;
- pierderi masive în rândul ambelor armate, dar și din partea populației civile;
- distrugerea, în totalitate, fără discernământ, a unor localități, obiective administrative, sociale, de învățământ, centrale electrice, baraje, poduri, căi de comunicație, infrastructură portuară și altele;
- acest război pune în discuție valabilitatea renunțării la armate mai ample prin așa-zisa demasificare, dar și la serviciului militar obligatoriu;
- creșterea rolului manipulării opiniei publice prin știrile false menite să discrediteze adversarul și să cultive încrederea în forțele proprii;
- ca urmare a rezultatelor necorespunzătoare de pe câmpul de luptă, au fost luate multe măsuri la nivelul conducerilor celor două armate; se pare că, pentru eșecul din Ucraina, șeful Statului Major al SUA, generalul Mark Milley, a trebuit să-și părăsească postul din Pentagon, deși a avut o prestație anterioară importantă (www.defense.gov);
- durata mare a războiului, fără a se întrevădea un final, având în vedere condițiile impuse de fiecare parte, absolut neconvenabile pentru niciuna dintre părți.

În final, apreciem că războiul ruso-ucrainean, nedorit de către popoarele celor două state, a deschis calea unor noi abordări, a unor noi tendințe, pe care le-am tratat într-o anumită măsură, fără a face o analiză exhaustivă, având în vedere amploarea fenomenului, dar și faptul că este încă în desfășurare. Să sperăm că nu se va ajunge la unele degenerări cu impact asupra întregii Europe sau chiar a civilizației umane.

RESURSE BIBLIOGRAFICE:

1. Enciclopedie online, <https://ro.wikipedia.org/>, accesat la 5 octombrie 2023.
2. „Războiul modern transformat peste noapte: Noile arme ale Ucrainei care îl pot învinge pe Putin”, https://ziare.com/drone-ucraina/razboiul-modern-ucraina-transformat-peste-noapte-noile-drone-ale-ucrainei-il-pot-invinge-pe-putin-video-1818470?-utm_source=Ziare.com&utm_medium=copy-paste, accesat la 7 octombrie 2023.
3. Lazăr, M. „Genocidul artileriei”, <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/genocidul-artileriei-ce-invata-minte-trebuie-sa-traga-romania-si-nato-din-felul-in-care-rusia-isi-foloseste-artileria-in-ucraina-2479509>, accesat la 10 octombrie 2023.
4. Social Science Open Access Repository, <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-381055>, accesat la 5 octombrie 2023.
5. https://www.armyacademy.ro/reviste/1_2001/g_4.html, accesat la 2 octombrie 2023.
6. <https://www.defense.gov/About/Biographies/Biography/Article/614392/retired-general-mark-a-milley/>, accesat la 12 octombrie 2023.
7. <https://m.dex.ro/legea>, accesat la 2 octombrie 2023.